

2021-10-20

Hälso- och sjukvårdspolitiska
avdelningen
Maria Lindgren

RS/228/2021

Svar på medborgarförslag om gratis mensskydd på regionens toaletter

Ärendebeskrivning

Ett medborgarförslag om gratis mensskydd på kommunala toaletter inkom i mars 2021. Regionfullmäktiges presidium bedömde initialt att ärendet inte skulle tas upp för behandling då frågan inte rymdes inom Region Jämtland Härjedalens ansvarsområde. Vid vidare diskussioner beslutades att förslaget ändå ska beredas men att det ska gälla regionens toaletter. Förslaget handlar i korthet om att gratis mensskydd ska finnas på regionens toaletter och på så vis göras tillgängligt för såväl regionens personal som patienter och andra besökare som ett viktigt led i regionens arbete med jämställdhet, folkhälsa och mänskliga rättigheter.

Svaret har beretts av Folkhälsoenheten i samråd med regionservice. Perspektiv för jämställdhet och jämlikhet, barn och miljö har beaktats.

Gratis mensskydd är en fråga som har aktualiserats under de senaste åren. Förslag om gratis mensskydd har lyfts på olika nivåer, såväl medborgarförslag som motioner från politiska partier på nationell och lokal nivå. Förslagen handlar om allt ifrån gratis mensskydd för alla som menstruerar i befolkningen till att det ska finnas tillgängligt inom specifika verksamheter såsom exempelvis skolor och sjukhus. Skottland var först i världen med att besluta om gratis mensskydd till alla som menstruerar i början av år 2020. Andra exempel utanför Sverige är Irland och Storbritannien som har beslutat att momsbefria mensskydd, andra länder har beslutat att kraftigt sänka momsen. I Sverige har en rad kommuner beslutat om gratis mensskydd under det senaste året. I Jämtlands län har exempelvis Östersunds kommun beslutat om gratis mensskydd på grundskolorna under en försöksperiod och frågan diskuteras i fler kommuner.

Mens är ett av flera områden som rör den sexuella och reproduktiva hälsan som både historiskt sett och i modern tid kantats av tabun, skam och stigmatisering till följd av begränsande normer och strukturer. Detta trots att det är en del av den reproduktiva cykeln och att omkring hälften av befolkningen menstruerar en gång i månaden.

Flera kommuner som har infört gratis mensskydd framhåller att det är en del av arbetet för ökad jämställdhet och jämlikhet. Även vissa företag går samma väg och inför gratis mensskydd för personalen. Smedjebackens kommun, som var först i landet med att besluta om gratis mensskydd på kommunala toaletter för både personal, elever och besökare kommer under en provperiod att förse ungefär hälften av kommunens 450 toaletter med gratis mensskydd. Perioden kommer utvärderas under hösten 2021 och kostnadsättas inför kommande år.

Med tanke på det stora behovet av mensprodukter har produktutvecklingen i jämförelse med innovationer inom andra områden gått sakta framåt. Mensprodukter betraktas sällan som en nödvändighet likt toalettpapper, tvål och handtorkpapper utan är förenade med höga kostnader för menstruerande individer. I Sverige beräknas det kosta mellan 40 000 kr och 80 000 kr att menstruera under en livstid. En kostnad som endast drabbar menstruerande individer och inte den andra halvan av befolkningen. Detta kan betraktas som en form av könsdiskriminering som bidrar till ojämlika förutsättningar gällande hälsa och ekonomi.

Kvinnor har i genomsnitt 20 procent lägre inkomst än män och arbetar i större utsträckning än män inom offentlig sektor, där lönenivåerna generellt är lägre. Inom Region Jämtland Härjedalen är tre fjärdedelar, drygt 3000, av de anställda kvinnor. Gratis mensskydd på toaletterna skulle således underlätta arbetsvardagen och ekonomin för en stor del av regionens medarbetare.

I dagsläget kan den som är ineliggande patient inom Region Jämtland Härjedalen efterfråga och få tillgång till gratis hygienartiklar, däribland mensskydd. Hittills har ingen annan region beslutat att införa gratis mensskydd på alla toaletter, däremot erbjuder en del Ungdomsmottagningar i landet gratis mensskydd på besökstoaletter, så även i Region Jämtland Härjedalen fast endast inne på undersökningsrummen. Barn och unga som menstruerar är en extra sårbar grupp som oftast inte har hunnit införskaffa erfarenhet och grundläggande kunskap kring kroppens funktioner. Det kan också upplevas som svårt och pinsamt att ta upp frågan om mensskydd med sina föräldrar varpå en del bär kostnaden för mensskydd själva. Dessutom är barnfattigdom fortfarande en verklighet i länet och de barn vars förälder/föräldrar lever i en ekonomiskt ansträngd situation kan ha än svårare att införskaffa mensskydd. Gratis mensskydd på Ungdomsmottagningar tillgängliggör mensskydd för unga menstruerare samtidigt som det skapar tillfällen att ställa frågor till personalen om kroppen, menstruation och andra frågor som rör sexuell och reproduktiv hälsa.

Folkhälsoundersökningar visar att det finns socioekonomiska skillnader mellan länsdelarna. För att undvika geografiska skillnader och säkerställa en jämlik tillgång till gratis mensskydd i hela länet oavsett ålder, kommuntillhörighet och ekonomisk

situation bör toaletter dels inom sjukhuset, dels på länets hälsocentraler och Ungdomsmottagningar inkluderas i ett eventuellt införande. Det finns i dagsläget ingen samlad uppgift på antal toaletter eller besökare inom Region Jämtland Härjedalens fastigheter och behöver därför beaktas vid en fördjupad utredning.

En trög produktutveckling har också bidragit till att mensskydd än idag till största del består av engångsartiklar vilket är negativt ur ett miljöperspektiv. Felaktig hantering och sabotage kan vid fri tillgång på mensskydd orsaka stopp i avlopp samt nedskräpning. Det börjar så sakteliga introduceras mer miljövänliga alternativ på marknaden, exempelvis menskoppen som kan användas under flera år. Menstruerande individer har olika behov vilket skapar utmaningar kring vilka produkter som ska erbjudas. Smedjebackens kommun har, för att tillgodose olika typer av behov, beslutat att erbjuda tre olika sorters mensskydd; binda, tampong samt trosskydd.

Förslaget om gratis mensskydd på regionens toaletter kan bidra i arbetet med att skapa förutsättningar för en jämlik och jämställd hälsa. Det anses angeläget utifrån regionens vision om hälsa på lika villkor för hela befolkningen för en hållbar utveckling i Jämtlands län och utifrån FN:s Agenda 2030 och målen om hälsa och välbefinnande, minskad ojämlikhet samt jämställdhet.

Den praktiska hanteringen av tillhandahållandet av mensskydd skulle kunna ske i samband med hantering av övriga hygien- och sanitetsartiklar.

Utifrån ovan föreslås att en fördjupad utredning genomförs kring de ekonomiska konsekvenserna såväl som en hållbar lösning för tillhandahållandet av mensskydd på regionens toaletter. Vidare föreslås att ett utrett förslag återredovisas till regionstyrelsen för vidare hantering och vid behov lyfta in frågan i kommande budgetprocess.

Regiondirektörens förslag

Regionstyrelsen föreslår regionfullmäktige

1. Medborgarförslaget bifalls.
2. Regionstyrelsen får i uppdrag att göra en fördjupad utredning kring ekonomi och hållbar lösning samt föreslå finansiering.

I tjänsten

Hans Svensson
Regiondirektör

Johan Börjesson
Chef Folkhälsoenheten

Utdrag till

Chef Folkhälsoenheten
Regionservice